

Asia: VN/33945/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Esityksen tavoitteet ovat pääasiallisesti kannatettavia, mutta erityisesti rahoitusmallin toteutuksessa ja yksityiskohdissa on piirteitä, jotka saattavat joiltain osin toimia tavoitteita vastaan. Lisäksi on syytä huomioida, että lukiokenttää on uudistettu viime vuosina nopealla tahdilla (uusi opetussuunnitelma astui voimaan 2021, oppivelvollisuuden laajeneminen 2021 ja ylioppilaskirjoitusten rakenneuudistus 2022). Vaikka on luonnollisesti välttämätöntä kehittää lukiota yhteiskunnan kehittyessä, olisi lukiokentässä tarvetta myös työrauhalle ja toteutettujen uudistusten vaikutusten rauhalliselle arvioinnille.

2. Oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevat säädösehdotukset

Opiskelijan tuen ja erityisopetuksen tarpeen edellytysten tarkentaminen on erittäin suotavaa. Erityisesti perusopetuksessa tehtyjen erityisopetuspäätösten välittyminen toiselle asteelle on tarpeellinen uudistus. Myös koulutuksen järjestäjän velvollisuus arvioida oikeutta erityisopetukseen opintojen alkaessa ja myöhemmin tarpeen ilmetessä selkeyttää ja yhdenmukaistaa käytäntöjä ja lisää siten opiskelijan oikeusturvaa.

Lukion erityisopetuksen osalta on huomioitava, ettei lukiossa ole mahdollisuutta poiketa oppimäärän mukaisista tavoitteista, vaikka opiskelijalle annettaisiinkin oikeus erityisopetukseen. Tästä syystä erityisopetuksen kehittämisessä on huomioitava toisen asteen koulutuksen tavoitteet ja sen toiminnallinen kokonaisuus.

3. Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita koskevat säädösehdotukset

Pienten lukioiden korotuksen uudistaminen ei kaikilta osin toteuta tavoitetta lukiokoulutuksen saavutettavuuden parantamisesta. On hyvä, ettei pienten lukioiden tukea suunnitella poistettavaksi kokonaan, sillä se on merkittävä tekijä lukioverkon kattavuuden säilyttämisessä. Ehdotetussa muodossa uudistus kuitenkin heikentää pienehköjen haja-asutusalueella sijaitsevien lukioiden toimintaedellytyksiä, jos lukiot eivät sijaitse varsinaisilla syrjäseuduilla.

Kyseessä ovat yleensä koulutuksenjärjestäjiensä ainoat lukiot, eikä esityksessä esiin tuotu mahdollisuus yksikköjen yhdistämiseen ole etäisyyksistä ja liikenneyhteyksistä johtuen useinkaan mahdollista. Vaikka esitysten mukaan opiskelijoiden matka lähimpään oppilaitokseen ei lukioiden mahdollisesti yhdistyessä kasvaisi ”kohtuuttomasti” (s. 34), tämä saattaa eteläisessäkin Suomessa tarkoittaa kymmenien kilometrien lisäystä koulumatkoihin, eikä julkista liikennettä eri seutukuntien välillä välttämättä ole tarjolla.

Todellisuudessa uudistus siis johtaisi lukio-opiskelun saavutettavuuden heikkenemiseen. Tasa-arvoisten opiskelumahdollisuuksien säilyttäminen haja-asutusalueilla edellyttäisi kunnilta aiempaa suurempia panostuksia.

4. Englanninkielistä lukiokoulutusta, opiskelijavalintaa ja ylioppilastutkintoa koskevat säädösehdotukset

Kuten esityksessä todetaan, on tärkeää etteivät englanninkielinen opetus tai englanninkielinen ylioppilastutkinto muodostuisi uudeksi erityislinjaksi suomen- tai ruotsinkielisille opiskelijoille, vaan ne kohdentuisivat opiskelijoille, joilla on todellisia haasteita tutkinnon suorittamiseen kansalliskielillä. Tämä on pyritty esityksessä huomioimaan, mutta tutkintoon osallistumisen ehtojen määrittely (LukioL 21a§ ja ylioppilastutkintoa koskeva laki 5a§) mahdollistaa edelleen suomen- tai ruotsinkielisten tai näillä kielillä perusopetuksen oppimäärän suorittaneiden hakeutumiseen englanninkieliseen koulutukseen. Jos muotoilua ei ole mahdollista tarkentaa, todellisena rajoitteena toimii järjestämislupien myöntämisprosessi, johon tarvitaan vahvaa ohjausta lain hyväksymisen jälkeen.

5. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

Ajatus siitä, että lukiossa opiskelevat voisivat osoittaa osaamisensa myös taito- ja taideaineissa, on erittäin kannatettava ja sitä varten kehitetty lukiodiplomijärjestelmä arvokas lisä lukiokoulutukseen. Nykyisten lukiodiplomien lähtökohdat ja toteutustapa ovat kuitenkin hyvin erityyppisiä kuin ylioppilaskokeiden. Tarkemmin ohjattuna ja yhdenmukaistettunakin lukiodiplomien ottaminen osaksi ylioppilastutkinnon kokeita esitetyllä tavalla sisältää ongelmia.

a) Ylioppilastutkinnon kokeiden ja diplomien arvioinnin vertailtavuus on vain rajoitustasi mahdollista oppiaineiden ja niiden kokeiden erilaisesta luonteesta johtuen.

b) Diplomien arvioinnissa on ainakin toistaiseksi mahdollista arvioida yhteistyöprojekteja, mikä on tärkeää taito- ja taideaineiden luonteelle. Tällöin on vaikeaa varmistaa, mikä on kokelaan yksilöllinen panos suorituksessa. Tällä tavoin toteutettavien näyttöjen arviointi vaatisi ehdottomasti selkeitä kriteerejä ja sensoroinnin kehittämistä ja ohjausta, jos diplomit halutaan liittää osaksi ylioppilastutkintoa.

c) On ymmärrettävää, että ylioppilastutkintoon voidaan rinnastaa vain diplomit aineissa, joiden pakollisia opintoja sisältyy lukion opetussuunnitelman perusteisiin. Tämä kuitenkin jättää muut diplomit (teatteri, media ym.) toisarvoisiksi ja vie resursseja niiden kehittämiseltä.

Diplomien arvostuksen lisääminen on tärkeää, mutta se voitaisiin toteuttaa kehittämällä diplomeja edelleen osana lukion opetussuunnitelmaa ja huomioimalla ne laajemmin korkea-asteen opiskelijavalinnoissa ilman, että diplomien liittämistä osaksi ylioppilastutkintojärjestelmää aiheutuisi kuvattuja ongelmia.

6. Tilauskoulutusta koskevat säädösehdotukset

Tähän kohtaan ei ole huomautettavaa.

7. Muut kommentit

Uudistuksen taloudellisten vaikutusten arvioinnissa todettiin (s. 29), että vaikutukset olisivat koulutuksen järjestäjille vähäiset. Keskimäärin näin ehkä onkin, mutta pienehköille lukiolle/koulutuksenjärjestäjille muutokset tuovat samaan aikaan lisää velvollisuuksia ja vähentävät rahoitusta. Näitä koulutuksenjärjestäjiä on esityksen mukaan 44 kappaletta, eli merkittävä osa Suomen lukioverkon koulutuksenjärjestäjistä. Varsinkin tähän ryhmään kuuluville haja-asutusalueella toimiville lukioille ja niiden opiskelijoille rahoitusuudistuksen vaikutusten ei voi katsoa parantavan koulutuksen tasa-arvoa tai saavutettavuutta.

Oppivelvollisuuden laajentuminen 2021 nähdään myönteisenä asiana, ja useimmat tässä esityksessä mainitut uudistukset ovat toteuttamiskelpoisia. Jo toteutetut ja nyt suunnitellut uudistukset ovat kuitenkin tuottaneet koulutuksenjärjestäjille huomattavasti lisää velvoitteita. Jos kaikki esityksessä olevat uudistukset toteutetaan suunnitellussa aikataulussa, rahoitusta olisi tarpeen ennemmin lisätä kuin suunnata uudelleen.

Pöytyän kunta - Sivistyslautakunta